

Seminar slovenskega jezika

Dvanajst predavanj o Trstu, »pljučih Slovenije«, ko je bila Ljubljana »srce«

Letošnji 61. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, ki se je v Ljubljani začel včeraj, ima naslovno temo *Trst v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Udeležilo se ga bo 109 udeležencev iz 26 držav. Na včerajšnjem slovesnem odprtju seminarja v Cukrarni so četrtič zapored podelili tudi Toporišičevo priznanje. Prejela ga je slovenska jezikoslovka in prevajalka Marta Pirnat Greenberg, sicer zaslužna predavateljica na Univerzi v Kansasu v ZDA, za izkazano večdesetletno sodelovanje in krepitev sodelovanja med ustanovami oziroma posamezniki na področju slovenistike.

Enainšestdeseti seminar slovenskega jezika, literature in kulture bo potekal do 18. julija. Prireja ga Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik, ki deluje v okviru oddelka za slovenistiko ljubljanske Filozofske fakultete. Seminar je tradicionalna prireditev, ki vsako leto v juliju na Filozofski fakulteti v Ljubljani združi množico udeležencev z vseh koncev sveta v skupnem prizadevanju pridobiti čim več znanja o slovenskem jeziku, literaturi in kulturi ter spoznati in občutiti slovensko aktualno življenje in dogajanje.

V jeziku, literaturi in kulturi

Strokovni del programa seminarja (objavljen je na spletni povezavi centerslo.si) poleg jezikovnega pouka s konverzacijami in fonetičnimi vajami sestavlja tudi dvanajst predavanj o Trstu v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Predavanja so javna in odprta za vse, ki jih tematika zanima, potekajo pa v predavalnici 34 na Filozofski fakulteti v Ljubljani; vsa predavanja bodo

kasneje na voljo tudi na spletnem portalu Videolectures.

Tržaške teme bodo obravnavali Andreja Žele, Rada Lečič in Miran Košuta (danes), Matej Šekli, Nina Pahor, Marko Snoj in Igor Grdina (jutri, 9. julija), Borut Klabjan, Gorazd Bajc in Ferdinand Šerbelj (10. julija), Urška Perenič in Marco Dorigo (14. julija), Ana Toroš in Ravel Kodrič (16. julija) ter Mia Hočevar in Urh Ferlež (17. julija).

Izbiri vsebine je v uvodnem besedilu pojasnila Urška Perenič, predsednica 61. Seminarja, med drugim velika poznavalka opusa tržaškega pisatelja Borisa Pahorja: »S Seminarjem slovenskega jezika, literature in kulture, ki pogumno nadaljuje pot v sedmo desetletje svojega obstoja, se po preteku precejšnjega časovnega obdobja – avstrijska Koroška, Rezija in Slovensko primorje so bili namreč teme 8. in 9. Seminarja – znova selimo v slovensko zamejstvo. Ali raje – z besedami slovenskega skladatelja, etnomuzikologa, slovenista in etimologa Pavleta Merkuja (1927–2014) – predmestvo. Povedano še bolj natančno, v Trst. Ta je bil do začetka prejšnjega stoletja po številu slovenskih prebivalcev največje slovensko mesto, ki ga je pisatelj, odvetnik in politik Ivan Tavčar (1851–1923) – in zatem pisatelj Ivan Cankar (1876–1918), ki je med letoma 1907 in 1918 v Trstu predaval (vsaj) sedemkrat – povsem upravičeno poimenoval "pljuča", a Ljubljano "srce" Slovenije.«

Perenič je spomnila, da je bil Trst »že v letu meščanskih oz. nacionalnih revolucij 1848 priča prebudnemu delu slovenskih rodoljubov. To je tudi leto ustanovitve Slavjanskega društva, ki je 1849 izdajalo slovensko-hrvaški mesečnik

»
Eden temeljnih kamnov samostojne Slovenije je bil položen v zamejstvu

Urška Perenič

Predsednica 61. Seminarja

Slavjanski rodoljub. Leta 1861 je v Trstu zaživela prva slovenska oz. Slavjanska čitalnica, ki ji je bil prvi predsednik Prešernov sodobnik, pesnik, prevajalec in pravnik Jovan Vesel Koseski (1798–1884), tajnik pa nekaj časa Fran Levstik (1831–1887), vsestranski literarni ustvarjalec, jezikoslovec in avtor prvega slovenskega književnega programa v obliki topisa. Politično društvo Edinost je leta 1876 v življenje priklicalo istoimenski časnik, prav tako je v "mestu v zalivu" leta 1897 luč sveta ugledal prvi slovenski ženski časopis Slovenka, ki je spočetka izhajal kot priloga Edinosti in nato samostojno. Izmed periodičnih publikacij omenimo vsaj še list zavednega ženstva Jadranka (1921–1923) ter Ženski svet (1923–1941), katerega uredništvo se je moralo v sili razmer leta 1929 preseliti v Ljubljano. «

Posebej se je zaustavila pri Narodnem domu, »ki je nastal kot miniaturno mesto v mestu po načrtu arhitekta Maksa Fabianija (1865–1962). A mogoče ni in inovativno zasnovani palači je bila namenjena burna usoda: odprta je bila leta 1904 in je takoj po pravici obveljala za srce slovenskega kulturnega in gospodarskega življenja v Trstu. Leta 1920 so jo fašisti že požgali, saj je bila ob vseh praktičnih funkcijah tudi simbol slovenske prisotnosti v mestnem središču. Ne zaobidimo pa niti dveh izjemno pomembnih kulturnih in družbenokritičnih revij Most in Zaliv, ki sta izhajali od sredine 60. let prejšnjega stoletja do osamosvojitve Slovenije. Obe sta namreč neutrudno nasprotovali partijskemu enotju v matici ter trmasto zagovarjali tako svobodo ustvarjanja kakor ideje demokratične družbene ureditve, samostojnosti in neodvisnosti Slovenije. Zato lahko rečemo, da je bil eden temeljnih kamnov samostojne Slovenije položen prav v njenem zamejstvu oz. predmestju. «

Marko Feri in ekskurzija v Trst
Spremljevalni program poleg sinočnjega nastopa kitarista Marka Ferija v okviru slovensosti ob začetku seminarja obsega vodene ogled Ljubljane in stalne razstave v Narodni galeriji, ogled slovenskega filma *Pa tako lep dan je bil* ter gledališke predstave *Jata* in pogovor z ustvarjalci predstave, glasbeno delavnico *Tolkalni krog* z akademskim tolkalcem Francijem Krevhom, pohod na Šmarno goro, glasbeni večer z DJ-jem in karaokami, ekskurzije v Škocjanske jame in Trst ter na Muljavo in v Novo mesto.

Koroški fokus

Ivan Lukan

Na Štajerskem koroški scenarij

Deželni zbor avstrijske zvezne dežele Štajerske je pretekli teden uzakonil za Slovenijo sporno *Dachsteinsko pesem* kot deželno himno. Za Slovenijo je sporna, ker v delu besedila, ki izvira iz 19. stoletja, opeva ozemlje avstrijske Štajerske, ki da se razteza do bregov Save in Drave, torej na območje današnje Slovenije. Z uzakonitvijo je himna uradno postala deželni simbol.

Zakon so izglasovali poslanci vladne koalicije svobodnjakov (FPÖ) in ljudske stranke (ÖVP) z navadno večino, kajti pred nekaj tedni je vladnima strankama spodletel prvotni načrt, da bi himno zasidrala celo v ustavi dežele (avstrijske) Štajerske. Svobodnjaki in ljudska stranka namreč nimajo dvotretjinske večine za sprejetje zakona na ustavni ravni. Proti uzakonitvi sporne himne je obakrat glasovala celotna opozicija (socialdemokrati, zeleni in komunisti), proti pa so se že od vsega začetka odločno izrekle tudi slovenska manjšina na Štajerskem in številne organizacije civilne družbe. In seveda Republika Slovenija.

Ta je novo desničarsko deželno oblast že pred meseci pozvala, naj opusti načrt o uzakonitvi sporne himne, saj bi imelo takšno dejanje negativne posledice na nadaljevanje dosedanjih uspešnih oblik institucionalnega sodelovanja med Republiko Slovenijo in avstrijsko zvezno deželo Štajersko. Predsednica države Nataša Pirc Musar, premier Robert Golob in ministrstvo za zunanje in evropske zadeve (MZEZ) so zato takoj po sklenitvi zakona poudarili, da gre za »nesprejemljivo potezo, ki z uporabo zgodovinsko preživete simbolike spodkopava doseženo sožitje in produktivno sodelovanje« med Slovenijo in deželo avstrijske Štajerske. Popolnoma upravičeno!

Kljub temu: nacionalistična poteza nove vlade avstrijske Štajerske z deželnim glavarjem Mariem Kunaskom iz vrst skrajno desničarskih svobodnjakov na čelu nikakor ne preseneča. Kunasek s svojo stranko, ki je na jesenskih volitvah 2024 prvič postala najmočnejša politična stranka v deželi, ni storil nič drugega, kot so svobodnjaki napovedali že v predvolilni kampanji. Da so tisti, ki v deželi zastopajo interese močno nemškonacionalno in domovinsko usmerjene desnice na Štajerskem.

S prav takšno politiko so se v desetletjih spopadali

tudi prebivalci (avstrijske) Koroške, še posebej koroški Slovenci, ki so jim bile vsa povojna leta kratene manjšinske pravice. Svoj vrhunec je ta politika doživela pred 25 leti, ko je desničarski populist Jörg Haider postal deželni glavar Koroške. Haider je že tedaj spretno in uspešno uporabljal nacionalistični, predvsem nemškonacionalni instrumentarij, kot to zdaj dela Kunasek na Štajerskem. Uzakonitev sporne *Dachsteinske pesmi* torej ni nič drugega kot nadaljevanje Haiderjevih provokacij pred dvajsetimi, tridesetimi leti na Koroškem. Na primer, ko je trdil, da je Slovenija Koroški »ukradla« knežji kamen, ko se je pojavil na slovenskih kovancih za dva centa.

Ali tudi na primeru koroške himne, v kateri je v četrti kitici govor o tem, da se je po prvi svetovni vojni meja (med Koroško ter državo Srbob, Hrvatov in Slovencev) »pisala s krvjo« (domoljubnih Korošcev). Pri tem je Haider vneto zagovarjal avtorico sporne četrte kitice, ki je s posebno pesnitvijo pozdravila priključitev Avstrije Nemčiji. Seveda je bila avtorica tudi članica nacistične ženske organizacije in članica nacistične NSDAP.

S podobnimi kampanjami kot zdaj na Štajerskem ali v času Haiderja na Koroškem so svobodnjaki uspešno nagovarjali in nagovarjajo precej velik nemškonacionalni in desničarski tabor po vsej Avstriji. Poleg na Štajerskem tudi na zadnjih parlamentarnih volitvah jeseni 2024, pred tem pa v Spodnji Avstriji, kjer so postali druga najmočnejša stranka in vstopili v vladu kot manjši partner ljudske stranke. Enako na Salzburškem in v Gornji Avstriji.

Pred takšnim ozadjem tudi ni več izključeno, da bomo priče »koroškemu scenariju«, kakršnega danes gledamo na Štajerskem, že kmalu spet na Koroškem. Svobodnjaki so po jesenskih parlamentarnih volitvah 2024 že postali najmočnejša stranka na Koroškem, vladajoči socialdemokrati pa bodo pri naslednjih deželnih volitvah močno oslabljeni, saj se iz politike umika deželni glavar Peter Kaiser kot porok za politično stabilno deželo. Če bi ljudska stranka menjala strani in šla v vladu s svobodnjaki, bi bil koroški scenarij iz preteklosti spet realnost – z vsemi negativnimi posledicami za slovensko manjšino in odnosi do Slovenije.

»Triglavski župnik« rojen pred 180 leti

BOHINJ V nedeljo so v Sloveniji obeležili 180. obletnico rojstva Jakoba Aljaža (1845–1927). Duhovnik, planinec, pisatelj, pesnik, skladatelj in domoljub je 15. aprila 1895 od dovške občine kupil za en goldinar vrh Triglava in 7. avgusta tam postavil stolp, ki ga poznamo kot Aljažev stolp in je še danes simbol slovenstva. Stolp je pozneje podaril Slovenskemu planinskemu društvu. V obdobju tekmovanja slovenskih in nemških planinskih društev v Julijskih Alpah je Aljaž najbolj zaslužen, da je Triglav ostal slovenski. Odpiral in popravljal je tudi številne planinske poti ter pisal planinske spise. S postavitvijo stolpa na vrhu Triglava so se začele tudi druge gradnje v Triglavskem pogorju in dolinah. Aljažovo delo je tudi Staničovo zavetišče pod vrhom Triglava.